

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА СРПСКО-КРАЉЕВСКА

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА И СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ ЗА ЦЕО ОВАЈ САЗИВ:

ЗА СРБИЈУ . . . . . 5 ДИНАРА

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ТОЛИКО ИСТО С ДОДАТКОМ ПОШТАРИНЕ

УРЕЂУЈЕ СЕКРЕТАР СКУПШТИНСКИ
РАНКО ПЕТРОВИЋ

БРОЈ 54

ЧЕТВРТАК 5 АВГУСТА 1893

ГОДИНА III

40 САСТАНАК

26 јула 1893 у Београду

ПРЕСЕДАВАО ПОТПРЕСЕДНИК,

Димитрије Катић

СЕКРЕТАР,

Љуб. Јоксимовић

(НАСТАВАК)

(О Богословији).

Милош Богдановић — Ја, господо, појимам жељу предговорника за више образовање богословско. Ја признајем у опште вишу образованост, али признајем је и треба је сваки признавати док се и та школска спрема и та виша образованост признаје и на своме надлежном месту, а на што је признавати и увеличавати спрему богословску, кад се она не признаје као спрема онде, где треба да му се признаје, већ се напротив на надлежном месту извесноме по вољи и личном расположењу пориче.

Ја, кад ово кажем, господо, ја хоћу ово да потврдим. Има извесног свештеника, који је свршио с врло добрим успехом богословију, разуме се по закону како је постојао онда, и он запошљен отишао је код митрополита да га моли, да га утврди на извесну парохију, али он му је казао: нећу. Кад га је овај зашптао: зашто, господине, и шта ћу ја сада да радим, кад си ме огрнуо овим црним оделом, он му је рекао: узми штрангу на се обеси, кад си радикалац. Према томе, господо, нека ми узаконимо да ученици за богословију, ако хоћете свршавају философију па чак и права, ипак ће њих митрополит Михаило, све док је он митрополит, слати на вешала. Стога, ја сам за овај предлог министров, да га министар управо овако поднесе док се не док се закон о устројству Богословије не промени, него све док се митрополит Михаило не промени. *(Смех и живо кретање)*.

Марко Петровић — Кад се већ повела начелна дебата о овоме предлогу, допустите ми, господо, да и ја, као представник народни, као Србин и као свештеник дам искрена израза моме одушевљењу, што видим Народну Скупштину оvolико одушевљену, да ово велико и животно питање вере, државе и народа нашег, — да овом приликом, са захвалношћу Народном Представништву, — дадем своју скромну оцену колико народ српски, колико представници његови цене службу свештеника народа српског и колико су свесни тога великог народног интереса, да бранећи ту службу, службу свештеничку, бране у исто доба морални и интелектуални

напредак народни, коме су свештеници први и најпозванији пионири; најзад колико су свесни оних големих користи, које та служба може да донесе народу српском, кад је школа, из које свештеници прибављају себи снагу за ту светлу задаћу, уређена на основу савременог стања и напретка светског.

Цео одбор, који је решавао ово питање, врло се тешко решио да прими овај овакав предлог. Он је и у свом кратком извештају нагласно, какав је поглед у опште имао на данашње стање наше богословије, на њен позив и њено уређење у данашњем добу људском. То је своје гледиште изнео и пред г. миш. просвете, молећи га, да пресече ово провизорно стање с тим заводом српским, и да га што скорије постави и уреди на савременој основи. И сам г. министар просвете усвојио је гледиште и мишљење одбора, који је решио ово питање, и сложио се с тим, да је стање наше богословије, каква се она данас налази тако, да се не сме ни часа даље трпети као такво, па и сам мислим, да тако стање не сме даље да траје. Он је дао тврду своју реч, да ће се још идуће Скупштине поднети формалан предлог за основно преуређење наше богословије, и само с тим обећањем г. министра просвете одбор се сложио и усвојио овај изнесени предлог, те да не пресеца течај школски, да не настаје једно стање прекинуто у том заводу, које повлачи за собом застој и ремети правилан течај у њему.

Господо, и у старим одлукама, које су дали некадашњи министри, да у договору с архијерејским сабором одлучују, из ког разреда да се примају ђаци у богословију, нигде није стајало да се сме ићи испод четвртог разреда; све одлуке, које су утврђивале примање ђака у богословију, нису ишле испод 5-ог разреда, али најмање из четвртог; и ако има случајева, да се ко примио из нижег од четвртог разреда гимназијског, то је злоупотреба, премда мени није познат ни један случај, — ипак их је, како чујем, било. Кад смо пристали већ на ово мишљење у извештају, и ми смо и сами делали то мишљење, да се не сме ићи бар испод петог разреда гимназије, и упознали смо и г. министра са тим нашим напором, да се не сме ићи чак тако далеко, да се испод петог разреда примају ђаци гимназијски у овај завод, — те да се учини онолико бар напретка у томе, колико се може у том погледу да учини за сада.

Господо, кад се решава закон, по коме доносимо ову данашњу измену, ја сам имао част да и тада будем посланик и члан законодавног одбора, који је овај закон са свршеном гимназијом за богословију донео, и једини био сам устао одлучно против тог закона; а вероваћете ми да нисам устао против њега за то, што ми не лежи на срцу већа просвета и напредак српског свештенства, него с тога, што сам ценио прилике, у којима се тада српско свештенство налазило, ценио сам уређење стања његова, ценио сам све оно, што чо-

века одређује, у ком ће правцу да пође у свом животу, и да, ако се пропису овако строги закони за школовање свештеничких кандидата, а остане оно стање свештеника, као што је дотле било, да ћемо тиме да затворимо нашу богословију, јер неће нико налазити рачуна, да се толико школује за свештенички чин, па да доцније уђе у службу свештеничку са овако неуређеним стањем свештеничким, — и да не само нећемо имати образованијих свештеника, него нећемо их имати ни са онолико спреме, колико су је и до тада имали, а која је, као што сви увиђамо била по броју и тада довољна, па да се може свака упражњена парохија на време попити и да се тиме са пуно користи може послужити народу на путу, који је свештеницима самим њиховим узвишеним и истакнутим положајем намењен.

Ми дакле, сви признајемо, да је и тада дотадања спрема богословска, једва могла бити довољна; и ми тако исто тврдимо, да и ово, што се сад предлаже, да је и ово по нужди предложено за то, што се фактички нико није хтео ни оних година па ни данас да пријави у Богословију са оном спремом, коју је закон тај прописао. Видело се још тада, да нећемо ни приближно стварној потреби моћи да имамо у довољној мери тако спремних и образованих богослова за свештенички чин, колико државна потреба захтева. Позната је ствар, господо, да смо проширењем Србије са 4 нова округа наследили и тамо свештенство још и без икакве богословске, и може се рећи, и без икакве спреме. Напоменуто нам је а и да није, сама намет би нам налагала, да и тамо шаљемо и одређујемо што је могуће спремније и образованије људе за свештенике, па да убрзаним ходом тамо у маси народа уздигну ниво образовања, морала, побожности и у тим крајевима и приближно бар изједначе их са њиховим суграђанима из старих граница државе, и ставе их и у старим и у новим границама на подједнаку висину, али, господо; то су биле и остале само „добре жеље“ и ништа више, јер кад нису кандидати налазили разлога, да са целом гимназијском спремом и богословском улазе у свештеничку службу у старим границама Србије, где је стање свештеника, бар по јачем ступњу образовања и јачој материјалној снази њихових парохијана, било ма у неколико консолидовано, колико се мање могло очекивати пожртвовања од нашег нараштаја, да се преда и посвети служби у тим новоослободеним крајевима, где је свештеничко стање много неповољније и где стоји лошије него у старим границама! И материјални и интелектуални услови су такви у нас, да се још није успело на ту висину, с које могу људи да цене вредност службе свештеника, и није се могло очекивати од таквих људи, да по својој племенитости и увиђавности могу да цене службу свештеника, и да га приволе за ту свету и корисну службу у средини њиховој са неком вишом спремом а под данашњим системом награде њихове. Ако се ови услови, који су чини ми се кардинални у ово питању, и у будуће, при решавању овог питања изгубе из вида, ипак се ни тада неће постићи никакви резултати, јер ми можемо законске прописе мењати, ми можемо законским прописима трчати за временом колико год хоћемо, али мени се чини, да се реформе не могу никад извести само прописима законским, но треба опремити и оне материјалне основе, који дају услове и за остварење и извршење закона у држави.

Ако ви хоћете да правите закон, који ће само да парадира као нов закон у законодавству и пред светом, као што је то било и са овим законом од пре 7 година, а изгубите из вида оне услове, који ће да даду живота том закону, и да учине да се закон изведе у животу, онда тиме није ништа учињено. Ми смо ово гледиште изнели у одбору пред г. министра просвете и он се сагласно с нама у свему, и он је дао реч, у чију реч не сумњамо, да ће се постарати, да се у будуће не само у пројекат закона о преустројству наше богословије унесу сви основи, сви услови, који могу да покрену умну моћ нашег свештенства, а тиме и живот цркве на боље, но да при томе спреме упоредо и пројекат закона за преуређење стања свештеничког на савременој основи, те да и у том погледу спасу свештенство ради његовог угледа у народу

од досадањег начина исплате своје зараде, која га понижава у очима свих свеснијих људи, — да дакле уђе овде у обзир све оно, што може свештенство да учини достојним његове велике и свете службе. И кад дође тај пројекат законски пред нас, постарајмо се и тада са оволико љубави и са оволико патриотског одумевљења за то животно питање наше државе, са колико патриотске љубави и збиље стали смо данас сви овако једнодушни пред овим поднесеним пројектом, којим се допушта изузетно старо стање, кога смо сви овако свесни да нам није добро. И ако и тада са оволико љубави будемо водили реч о овом питању, ми ћемо без сумње издигнути углед вери на ону висину, на којој треба да се налази и са које с пуно права можемо онда дозививати и императивно захтевати од свију и свакога, ко је за то позват: поставите нам на места свештеничка такве људе, који ће истински моћи да послуже оној светлој и узвишеној сврси; која човека и човечанство чини угледним и узвишеним, и која га издваја из реда животињског и чини га да он једини од живих створова, сме рачунати, да је у истини створен „по образу и подобију творца“. Али, кад се буде решавало ово питање, понављам опет, ми нипошто не смемо да изгубимо из вида и заборавимо, да су и свештеници људи, који треба да имају услова за људски опстанак, па да им према томе ваља и будућност осигурати; не учини ли се то, не стане ли се на тако — по моме схваћању једино правилно гледиште — него се пође са оних погрешних предпоставака, да свештеник у будуће треба да буде просјак и да једном руком проповеда милосрђе, а другу одма треба да пружа за уделу, онда нећемо учинити ону дужност спрема народа, коју смо позвати да овде потпуно испуњемо, а за то ћемо бити одговорни и пред садашњошћу и пред будућношћу. Ја пристајем, да се, дакле, прими овај додаток по предлогу господо: Поповића и Ратарца, и нека се ово провизорно стање продужи, али нека се стално уређење овога питања остави за пдућу Скупштину, и онда ја вас опет молим, да се ово питање реши онако како оно то по важности својој захтева од нас.

Мих. Стојаковић — После овог лепог говора г. Марка, тешко би било и спремно човеку, да што ново и што боље каже а мени ће као новајлији то још теже бити, али ипак, кад сам већ затражио да говорим по овој ствари, хоћу да кажем и ја коју реч. Г. Јоксимовић противан је овоме предлогу поглавно са неправилности у раду црквеног поглавара. Оно што је он навео, ја нећу да оспоравам, а нећу ни да тврдим, јер мени је и самом познато да се и сувише много о томе и иначе говори, те без сумње нечега ће ту и бити у ствари, а нечега и неће. Али, господо, баш да је и све у ствари, што се о томе чује, питање је ипак да ли је и све то могло бити повод стању, у коме се богословија и свештенство наоди? Питање је велико да ли са тога треба овај предлог министров одбацити? Можемо, господо, рећи шта хоћемо, али ја сам уверен да би учинили грешку, ако би са тога били противни предложеноме. И ми, господо, чинимо неправду сами себи, ако дајемо толико моћи једноме човеку, да он може сам пореметити цео наш рад. Није могуће да један човек, један митрополит, па ма који то био, може, — баш и ако предпоставимо да је вољан, у што ја сумњам, — довести до овога стања, ако би ми хтели постарати се за боље. Узрок је, господо, овоме пре у другоме. Узрок је у мишљењу неправилном и слабој пажњи наших надлежних држав. власти досадањих и оном негодовању, које се противу богословије опажало и због којег су свештеници остављени на бољу вересију, узрок је, велим, у приликама, које богослова чекају кад изађе у свет и постане свештеник. Прилике свештеника у животу и свету нису, господо, тако лепе, да би се за њих требало грабити а напоследку и свештеници су људи, па као људи зар да не воде рачуна и о себи. Свештеничка је дужност лепа и узвишена, али и свештеник ваља да има и права да тражи, да не буде изложен свакојаким бедама и невољама, као што каже отац Марко. Ја нећу у то да се упуштам, јер овде није место сада томе, али не могу да пропустим то, а да не баћим један кратак поглед на прошлост. Било је, а и сада је канда још оби-

чај и мода, да се цео посао свештеника сматра за нешто излишно, што треба покудити или осуђивати. Многи су сматрали себе чак и за учене ако то умеју што боље чинити, и за дужне да то чине. И тај правац, господе, то мишљење узрок је те је Богословија ударила назад, да данас имамо је гору него пре 30 — 40 година, јер нико, ни државне власти, које су по највише биле дужне, сматрале су да се о напретку Богословије као излишне установе не треба бринути, то су може бити пре него ништа узроци, те се данас и Богословија и свештеници налазе у овом стању, које није како треба. Онда, господе, кад је учињен предлог, да се спрема једног свештеника унапред, то је било умесно, само што се заборавило шта чека тога свештеника у животу. Чека га оно исто што и онога што није ништа учио, а то је: да се пати и мучи. Значи да је учињено то, да један образован и паметан човек и кад би хтео не би смео да иде у попове, јер што би ишао кад може да буде временом генерал или управник или адвокат. Како тако, ми смо ишли у назад, и данас свештеник српски дошао је до тога, да је данас његов положај нижи, него за време ослобођења. То је ствар, о којој нећу да говорим, али свакојако да је његов углед много опао.

Ако хоћемо да га унапредимо, то стоји до нас. Рекло се да овим предлогом чинимо реакцију. Па, господе, ово се сад може назвати мала реакција, али и та реакција боља је него захтевање, које би било, кад би остало по староме, јер питање је хоће ли који доћи у Богословију кад сврши гимназију, одакле може где хоће, овако пак, кад ми оставимо услов да са могу примити, који сврше 5 разр. гимназије или реалке онда ће се пре хтеги уписивати. Ја мислим, да је и ова реакција боља него затворити Богословију. Због свега ја сам мњења да овај предлог министров треба по мњењу одборском примити.

Павле Смиљанић — Предлог г. министра врло је добар и ја бих се сложио с тим да се што више унапреди свака струка, а особито просветна у нашој земљи. Кад помислите на то, да један младић, који се спрема за Богословију, треба да сврши 8 разреда гимназије или реалке, 4 Богословије и 4 основне школе то су неких 16 година, и кад се он спрема тако за свештеника, он ће онда да прорачуна и да се размисли, да ли неће бити боље, да не иде у Богословију него да сврши какав факултет, одакле ће отићи за наставника судију и т. д. а може доћи чак и за министра (смех), јер кад он сврши Богословију и изиђе у народ, он нема оне награде, коју имају његови другови, који су свршили факултет, и који долазе сваког 26 у месецу и примају готов новац на каси, а он међутим мора да трпи на платио му ко или не платио. И кад то стоји тако, онда се треба обазрети на побољшање свештеничког стања и треба га осигурати, па онда треба гледати да ти људи сврше ту школу, која се тражила.

Мени се чини, да треба ово да се учини. Треба преустројити оне зграде, где они долазе као у апс, како се оно зваше, мислим, итернат. Зграда је та по све влажна, несрећна и одатле он не сме да изађе никуд у варош. Нема несрећније зграде од Богословије. Ја сам имао прилике да видим, да кад ти младићи изађу из тог завода, они не знају ни шта се ради по вароши, и с тога треба ослободити нашу младеж да се тако не образује. Треба му дати прилике да и он изиђе и да види као што остали правници и други ђаци излазе и уживају. Ту треба удесити његов живот, да не изгледа као да је у апсу и да после не излазе из завода шкрофулозни и криворами, и да није ни за шта способан. Ако загледате све ово, што је до сад било, видећете да због тога има приличан број свештеника који је тако свршио Богословију. Ја видим данас, да они, што су мало више свршили и што су образованији, да њих нико не цени више него оне, који нису то свршили. То је једно. Друго, да се на оно опште жиће, оне економије треба да обрати мало већа пажња. Ја не могу да кажем дефинитивно, али мени се чини да они тамо и краду (смех). Тамо ђаци плаћају 4—5 дуката месечно а међу тим једу по 5—6 недеља сам пасуљ, па гледају у пасуљ, а пасуљ у њих (смех). Међу тим ови други ђаци, који се спремају за службу

отаџбине, они имају мало супе и друга јела, или отиду код својих пријатеља и хране се боље. Ја мислим, да ми треба да се постарамо да преустројимо ону зграду и оно жиће, како се не би дешавале оне злоупотребе и да на врху не буде онај човек, који ће да поставља најгоре попове на најбоља места, који поставља једнога механџију за пона. Ја мислим, да се треба постарати прво о томе, а после нека се гледа на спрему да ли је учио 6 или 8 разр. гимназије или реалке. За тим гледати на то, да, кад он оде у Богословију и сврши је, да не буде као што је до сад бивало, да док не оде у Русују, не може да буде професор, највише што може да буде то је катикета у вароши, и ништа више. Ја мислим да ми треба прво то да урадимо, па после да обратимо мало више пажње и да осигурамо и њихове финансије. Иначе ја не разумем ово, да се школују а да немају никакве награде. (Чује се: да се реши). —

Потпредседник — Је ли вољна Скупштина да се реши? (Јесте).

Онда има реч још г. Тома Војичић.

Тома Војичић — Ја ћу бити кратак. Досадашње искуство доказало је, да примали се ђаци у Богословију, који су свршили целу вишу гимназију, или, који су свршили нижу гимназију, да ми нећемо видети никакве вајде од тога и нећемо ништа добити, него ћемо опет из такве школе имати обичног једног попа као што су и ови досадашњи (смех). Дакле, у том предлогу, који је изнесен од стране Ратарца и Ст. Д. Поповића, ми апсолутно нећемо имати никакве вајде, каква се замишља. То је дакле, као главни разлог и после што ми ту немамо човека, докле год нам буде у Богословију завиривале камилавке поповске, дотле ће нам ићи вечно траљаво и нећемо имати бољих попова, него што су ови данашњи (смех).

Потпредседник — Претрес је свршен, гласаће се о предлогу г. г. Ратарца и Ст. Д. Поповића, који овако гласи:

„Овлашћује се Председник Министарског Савета, министар просвете и црквених послова, да изузетно од члана 4 закона о изменама и допунама од 31 октобра 1886 године у закону о устројству Богословије од 27 септембра 1893 год. може у Богословију примити ученике само за 1893 и 4 школску годину, који су свршили најмање 5 разреда гимназије или реалке бар са dobrим успехом и са добрим вађањем.“

Потпредседник — Је ли вам јасан предлог? Стављам на гласање: ко је за предлог г. Ратарца и г. Стеве Поповића, нека седи, а ко је против, нека устане (*Сви седе*). — објављујем, да је Скупштина једногласно усвојила предлог г. г. Ратарца и Стеве Поповића. —

Ја мислим, да ће Скупштина бити вољна, да закључимо седницу (*Вољна је*).

Закључујем данашњу седницу, а заказујем другу за сутра у 8 часова пре подне.

На дневном реду биће предлог министра финансија да се Минху, фабриканту из Параћина, учине неке повластице; даље предлог Министра правде о накнадном кредиту за трошкове око исхране притвореника у казним заводима; друго читање измене у закону о Глав. Контроли; друго читање предлога о варошкој трошарини; и први претрес уговора између Србије и Вел. Британије; а за тим извештај одбора за преглед пуномоћства изабраног посланика г. Раше Милетића.

Молим г. из одбора, да дођу после подне и да раде.

(Састанак је трајао до 12 1/2 часова по подне).

41 САСТАНАК

27 јула 1893 у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК,

Димитрије Катић

СЕКРЕТАР,

Алекса Ратарац

Почетак у 8¹/₂ часова пре подне.

Присутна су била г. г. министри: иностраних дела, финансија, привреде и правде.

Потпредседник — Отварам седницу 41 састанка.

Изволте чути протокол 40 састанка.

Секретар Љуба Јоксимовић прочита протокол.

Потпредседник — Прима ли Скупштина прочитани протокол? (Прима). —

Изволте чути молбе и жалбе.

Секретар чита:

Василије Јевтовић и Милија Николић из Горње Трнавe и Владимир Дољанац из Криваје, у срезу добричком округу топличком, — моле, да им се уступи општинске утрине на уживање;

Милоје Лепојевић и још 20 сељана из Горње Трнавe, у срезу добричком окр. топличком — моле, да се ослободе новчане казне за сечење државне горе;

Сељани из Вучја у срезу лесковачком окр. врањском, — жале се на среског лекара и свештеника.

Потпредседник — Све ове молбе и жалбе упућују се одбору за молбе и жалбе. —

Изволте чути један предлог посланички.

Секретар чита:

ПРЕДЛОГ

Народној Скупштини

У закону о административној подели краљевине Србије у чл. 2 тачци Х која гласи:

„У пожаревачком су округу срезови:

- 1) Голубачки (Голубац).
- 2) Звиждски (Кучево).
- 3) Млавски (Петровац).
- 4) Моравски (Жабари).
- 5) Пожаревачки (Пожаревац).
- 6) Рамски (В. Градиште).
- 7) Омољски (Жагубица).

У чл. 3 одељку Х тачци 6 гласи:

- 6) Рамски срез.

Па како је рамског среза средиште среског начелника у Вел. Градишту, где је и среска кућа, а само пак Вел. Градиште као варош велика и јака извозна тачка и трговачко место, те се услед назива срез рамски, често пута дешавају пометње, а да би се ово избегло, част ми је предложити Народној Скупштини:

Да изволи учинити измену и то у чл. 2 одељку Х тач. 6 закона о административној подели земље и да реч „рамски“ замени са реч „вел. градишки“.

У чл. 3 одељку Х, тачци 6 да се насловна реч „рамски“ замени са „вел. градишки“.

Молим Народној Скупштини да овај предлог као умесан изволи усвојити.

26 јула 1893 год.

у Београду

Предлагач
народни посланик,
Јоца М. Селић.

Потпредседник — Предлог се упућује надлежном одбору. —

Изволите чути једну интерпелацију на г. министра просвете и црквених послова.

Секретар чита:

ИНТЕРПЕЛАЦИЈА

на

г. министра председника, министра просвете и црквених послова

На два моја питања у прошлим Скупштинама о избору протопрезвитера за округ пожаревачки одговорио ми је г. министар просвете, да је избор протског питања у Пожаревцу не законит, по томе што по члану 30 закона о црквеним властима није у избору учествовао и окружни одбор, па према томе да је ово питање отворено и да се нов избор има наредити.

У тој целији г. министар просвете и актом својим од 15 јуна прошле године КБр. 947 наредио је начелству округа пожаревачког да обзвани подручним му властима и свештенству да се избор протски у округу пожаревачком има наново извршити и да се до тадањи наметнути прота Живко Ивановић, свештеник прховски не сматра за окружног проту.

Но, преко свега овога, г. митрополит Михаило самовољно и противу закона, својом граматом од 27 јуна пр. године ЕБр. 1158 утврдио је за окружног проту реченог Живка Ивановића, као свога начелног и политичког љубимца и једномисљеника.

Оваким својим поступком г. митрополит Михаило отказао је признање и важност властима државним и законима земаљским и узурписао их је на своју ђудљиву вољу.

У земљи, која живи уставним животом, овако што не раде, нити могу радити ни сами владоци, који сами собом и земљом управљају, а још мање архијереји, који су као обични чиновници потчињени и властима државним и законима земаљским, и кад је тако, с тога питам г. министра:

1) Је ли му позната ова узурпаторска и противу закона радња г. митрополита Михаила, која није прва.

2) Мисли ли г. министар, за овакав поступак г. митрополита предузети ма какав корак, и пресећи му даљу намеру у самовољи противну властима државним и законима земаљским; и

3) Хоће ли наредити нов избор за протојереја округа пожаревачког, и тиме повратити важност повређеног чл. 30 закона црквеног.

24 јула 1893 год.

у Београду.

Интерпелант,

Милош Ј. Богдановић,
народни посланик.

Потпредседник — Пошто надлежан министар није у седници, то му је интерпелација упућује, да на њу одговори у законом року. —

Изволте чути један указ Његовог Величанства Краља.

Секретар чита:

М И

АЛЕКСАНДАР I

по милости божјој и вољи народној

Краљ Србије

На предлог Нашега министра финансија а по саслушању Нашега министарског Савета, решили смо и решавамо:

Овлашћује се Наш министар финансија, да поднесе на решење Народној Скупштини, сазваној у ванредан сазив за 1893 годину, предлог о уступљењу 192.99 квадрат. метара државног плаца општини вароши Смедерева за 2315.88 дин.;

колико је она заузела од државног земљишта, ради регулације вароши и проширења главног друма.

Наш министар финансија нека изврши ово решење.
22 јула 1893 год.
у Београду.

АЛЕКСАНДАР с. р.

Министар финансија,

Др. М. В. Вујић с. р.

Исти гласи:

ПРЕДЛОГ

министра финансија

Народној Скупштини

Држава има један свој плац у вароши Смедереву, који постоји до самог магацина царинарнице смедеревске.

Ради регулације вароши и проширења главног друма, који води из вароши ка кеју на Дунав, општина је заузела извесан део тога државног плаца.

Да бих знао, колико је општина заузела од овога државног плаца, као и да бих сазнао цену заузетог земљишта, наређено је било начелству окр. подунавског, да на основу закона о експропријацији образује комисију за процену земљишта и да га у присуству заступника општине нижењег премери.

По овако извршеном премери нађено је: да је општина заузела од овога државног плаца сто деведесет и два и 99/100—(192.99) квад. мет.

Комисија за оцену овога заузетог земљишта, нашла је: да општина треба да плати држави за сваки квадратни метар дванајест (12) динара, дакле 2315.88 дин. за 192.99 кв. мет.

То државно земљиште треба сада уступити општини смедеревској, па за то ми је част предложити Народној Скупштини, сазваној у ванредни сазив за 1893 год., да изволи решити:

Одобрава се министру финансија, да може у корист државне касе уступити општини вароши Смедерева 192.99 квад. мет., колико је општина за регулацију вароши и проширење главног друма водећег ка кеју заузела од државног плаца, који постоји до магацина царинарнице смедеревске, а по оцени комисије за 2315.88 динара, рачунајући сваки квадратни метар по 12 динара.“

ПБр. 1088.

21 јула 1893 год.

Београд.

Министар финансија,

Др. М. В. Вујић с. р.

Потпредседник — Предлог се упућује одбору финансијском. —

Изволте чути извештај одбора за преглед и оцену посланичких пуномоћстава.

Извештај Ранко Петровић чита:

ИЗВЕШТАЈ ОДБОРА

ЗА

преглед посланичких пуномоћстава

Народној Скупштини

Одбор овај, на својем данашњем састанку размотрио је изборне акте и оценио пуномоћство изабраног посланика за округ врањски, г. Радована Милетића, државног саветника, а на дан 18 ов. месеца, па је нашао: да је избор правилно и у реду извршен; да је пуномоћство изабраног посланика у свему исправно; и да против овог избора није било никакве жалбе.

Тога ради, Одбору је част предложити Народној Скупштини, да изволи огласити овај избор за законит, и г. Радована Милетића примити за народног посланика.

26 Јула 1893 год.

Београд.

Председник одбора,

Р. С. Поповић.

Извештај,

Ранко Петровић.

Чланови:

Марко Петровић, Д. М. Ружић, Ст. Виденовић,
Л. Лазаревић, Дим. Карић, Д. Илићановић.

Потпредседник — Претрес извештаја може доћи на дневни ред суграшње седнице. Усваја ли Скупштина? (Усваја).—

Сад прелазимо на дневни ред. На дневном је реду предлог г. министра народне привреде, да се браћи Минх учини олакшица у царини на увоз вуне. Пошто је г. извештај одбору финансијском, то ће један од г.г. секретара прочитати предлог и извештај.

Секретар Алекса Ратарац прочита предлог (ст. 171), и извештај одбора (ст. ....)

Потпредседник — Настаје начелни претрес о овоме предлогу. Има реч г. Димовић.

Димитрије Димовић — Господо! Ја бих се више радовао, и милије би ми било, кад би о овоме предлогу могао да дам дозвољене мишљење, него што то мислим да учиним, тим пре, што сам грађанин места, где се налази та фабрика.

Дозволите ми да вас најпре упознам са стањем фабрике, а доцније ћу извести и узроке са којих ја не могу повољно, да се о овоме предлогу изјасним.

Фабриканти Браћа Минх одма у почетку нису били задовољни са првобитном концесијом од 16 априла 1880 године, него су вазда накнадно тражили неке концесије, и мени изгледа, да ће напослетку они завршити тражењем каквога монопола за све време.

16 априла 1880 године, та је концесија дата браћи Минх Шунпетеру, и она је подељена на два дела. Концесија на 15 година, за саму прерађевину и концесија на 10 година за набавку машина, справа, алата и материјала, који му је потребан за производњу вунених тканина. По истеку 10 година појављују се браћа Минх, а то је 1890 године и траже накнадно продужење концесије, односно другог дела, — и Народна Скупштина одушевљена за унапређење домаће индустрије, прихватила је оберучки ту молбу и дала им је продужење концесије, али само за набавку машина, алата и справа, које требају, међу тим на материјал, као боје и остало, који му је потребан за производњу, она је то одбила.

Браћа Минх опет нису задовољни ни с тим, већ 1891 године појављује се понова и траже за онај други део продужење концесије, дакле против воље саме Народне Скупштине, и Народна Скупштина и то им је одобрила. И шта сад, опет се појављују. Предлог г. министра народне привреде износи нам неко ново тражење; тражи се: да се браћа Минх ослободе неке царине, коју треба да плате; и напослетку, као што сам у почетку свога говора рекао, изгледа ми, да ће ти људи нас непрестано малтретирати, због нашег патриотизма, и да ће тражити монопол за све време, докле се буду налазили у нашој земљи, и докле су њихови интереси у изгледу.

Узгред дозволите ми да напоменем, да поред свију тих концесија, њима је уступљена државна воденица, а поред ње и неколико хектара земље за тако незнатну цену, да су мештани — трговци у врло кратком времену пре тога, када им је прва концесија дата, нудили држави три пута већу цену давали су 100.000 динара а њима је уступљено за 30.000 динара. Што је Народна Скупштина то дала, то је оправдано. Ја против тога немам ништа, јер је то учињено за нашу индустрију. Даље, хоћу да кажем да су ти људи ослобођени и од плаћања порезе за 10 година. Од свију државних и оп-

вртних дажбина, и ти људи нису ни данас задовољни и опет подносе некакве предлоге и тражења.

Када је Народна Скупштина дала концесију браћи Минх, имала је без сумње пред собом идеју и циљ, да се домаћа индустрија подиже, и да се новац, који се за прерађевине те врсте, штофова и чохе, ван земље даје, да у земљи остане, и да наш произвођач сировине — вуне има користи.

И боја је врло дивна и патриотска, и Народна Скупштина тим руковођена дала је концесију браћи Минх. Но какве користи ми имамо од тога? Оно што данас браћа Минх раде, то је и пређе рађено, само у другом виду. Пређе је било наших а и страних трговаца из Сарајева и других места, који су вуну куповали, и за то новац у земљу доносили. Међу нама има који ће се тога сећати, и оне лепе трговине, коју је Параћин некада имао. Параћин је био један центар у погледу те трговине. Тада је била и велика маса радника у занимању, праћем вуне, можда 4 — 500 дневно, и боље су плаћани, но што то данас браћа Минх чине. И на тај начин новац је фактички остајао у земљи, у рукама радника и произвођача. Док сада, новац, који браћа Минх узму, шаљу га у Моравску, својој кући. (бога ти?!)

Једина корист, коју имамо то је: што можемо рећи, имамо нашу домаћу индустрију. Рећи ће се, па имамо користи и те, што је наша војска одевена домаћом производњом, јест, али каквом и по којој цену, то ће најбоље знати г. министар војни, а по готово и ми сви, како нам војска обучена иде. Користи дакле скоро никакве немамо, а и ако је у неколико имамо, она је незнатна и скупа.

Дозволте ми да вам овом приликом кажем, по којој цену ми имамо ту чоју за војску. Ми је плаћамо неки 9 и нешто више динара метар поред 15% додатка, док исти браћа Минх и други фабриканти чак из Моравске, лифериују Бугарској по 6 динара метар. Зашто то и како? о томе ће се у своје време рећи. А резултат свега тога је, да браћа Минх своје годишње билансе закључују се са 5 — 600.000 дин. чисте добити.

Каже се, да браћа Минх не примају од Државе на време новац, и да услед тога имају штете, и то није истина господо. Могу веровати, да се неко време са плаћањем и задржи, али онда, ни више ни мање но са 6% интереса вуку они бонови, које браћа Минх од државе добију, а које пак они са јефтанијим интересом есконтишу. Не верујте ви, господо, његовим сузним очима, то су само његова израњљива претварања, која су њима својствена.

Господо, говорићу још, а као најглавније, о штети, коју ми као држава имамо са производњом вуне. Производња наше вуне тако је опала, а са њоме и наше сточарство, а за што? — Зато, што у последње време повластицом браћа Минх нашу вуну и не троше, већ довозе са стране. Произвођач нема коме да прода, па тако и не производи. У времену када су страни трговци долазили, оно што сам казао, вуна је плаћана 10 и 11 гроша, истина стара ока, а то је 9 гроша кило, а шта данас? Данас, не може произвођач да добије ни 6 гроша за кило, па и поред те цене нема ко да купи. Ето зашто је производња вуне опала, и с дана на дан све више опада. Оних трговаца више нема, њих је повластичар Минх још у почетку сузбио и, рећи, убио. Браћа Минх данас више не купују нашу вуну, они довлаче страну вуну из Македоније, Солуна, па чак из Азије — Смирне, из крајева са којима ми немамо уговорне тарифе. И то је оно што њих боли, и о чему је овде реч: да страну вуну доносе, а царину да не плаћају.

Ево, господо, која је доба године и питам свакога из оних крајева, где је некада вуна купована, — капарисана и одвојена, питам вас, је ли ове године и једно кило вуне купљено. Нека кажу господо из Ресавског, Бољевачког, Ваљског и други срезова; Камо наша Кривовирска вуна, са којом смо се ми некад на страним изложбама поносили! — Јест, господо, нема више оног благовања, кога је произвођач уживао и користи имао. Повластичар Минх, не само да набавља страну праву вуну, већ под именом вуне, он доноси и неке одпадке од старих хаљина — дроњака — пречешљава то у својој фабрици, и меша са вуном и отуда нам је онаква чоја

за војску, — да нам војници иду са подераним лактовима и туровима.

То је факт, који ми имамо сваког дана пред очима. Ми имамо и административних установа, чији су се чиновници такође одевали том чојом н. пр. поштански чиновници, па им одело није трајало ни годину дана. То су користи или боље рећи штете, које имамо. Сама замисао врло је лепа, и одста свака држава жели, да има индустрије, од које ће имати користи, али по овако скупе новце и на овај начин не, од такве индустрије треба да пере руке.

Мимом тога, што је учињено толико концесија, данас се долази овде са једним предлогом, којим се тражи ни више ни мање, него један поклон. Данас, кад Народна Скупштина решава о неком зајму, о великим државним потребама, о неким дефицитима, о оскудицама, управо рећи сви се боримо, како да помогнемо нашим финансијама и правимо задужења по неколико милијуна, — данас се долази са једним предлогом, којим се тражи да чинимо поклоне —

Ако случајно нисам казао све, што бих имао о овоме да кажем, ја ћу у даљем говору то учинити. Односно овога предлога, који је г. министар поднео, ја бих предложио Народном Представништву, да донесе решење, које ће овако гласити:

„Предлог министра народне привреде, да се браћа Минх фабриканти из Параћина, ослободе плаћања царине, на већ увезену вуну од 2 априла 1892 год., па до дана, кад је ступио нов закон о општој царинској тарифи, као штетан по државне финансијске интересе, а и противан самом закону о општој царинској тарифи од 2 априла 1892 год. — Народна Скупштина решава: да се скине са дневнога реда“.

И молим десет посланика да потпомогну овај мој предлог. (Погиомажу га).

Милаш Б. Бурић — Господо! Ја сам имао част да будем народни посланик и онда, кад је први пут дата повластица Минху и кад је фабрика основана. На земаљској управи седела је напредна странка, и ја сам био члан опозиције, али у тој ствари, кад је изнет предлог о овој повластици, онда у Скупштини није било опозиције, него су се и влада и опозиција сложили и прихватили овај предлог, те дали повластицу овом човеку да оснује фабрику. Тај смо предлог прихватили за то, што смо тежили да видимо, да се развија наша домаћа индустрија. И заиста, ми смо имали прилике да видимо, да је овај човек озбиљно отпочео ово предузеће и да је основана индустрија, која израђује штофове од српске вуне. Ми не престано вичемо, како хоћемо да унапредимо наше економско стање, да хоћемо индустрије и фабрике, да хоћемо да пођемо путем унапређења народног, а кад дођемо до тога, да треба нешто да се учини, ми станемо и противимо се томе. Не може, господо, никад дете да буде човек, докле га родитељ не гаји постепено, докле га не даје у школу, па да буде момче, па тек онда човек. Тако је исто и са једним новим предузећем, а нарочито код нас, који смо једна млада држава. Није никакво чудо, што смо прихватили људе, који заснивају нашу индустрију, који доносе своје капитале у нашу земљу и који ће да буду учитељи наше домаће индустрије. Али, ако би пошли овим путем, којим хоће предговорник, онда знајте да би ми омашили циљ, коју је хтела да постигне Народна Скупштина, имајући у виду интерес наше земље и желећи, да српски сточари и трговци, који се баве са куповином вуне, не враћају се са страних пијанца губећи грдне капитале. Вама је познато, да је ујички округ сточарски крај, и тамо се људи много занимају куповином вуне. Тамо је 1874 год. била једна мала фабрика Хебета, коју је основао Стојан Поповић. Он је имао мали капитал путови су били тешки, подвоз скуп, и он се обраћао нашим капиталистима и тражио од њих кредит, да му помогну и да му даду већи капитал, како би могао у већој количини израђивати Хебета. Влада у то време није поклањала овом човеку онолико пажње, колико је требало, јер, да је потпуно схватила интерес своје земље, она би извела политику, да се наша вуна троши овде, да се ткавине израђују овде и да онај новац, који се даје радницима на страни, остане нашим си-

ротним грађанима. Па шта је било? Онда је у ужичком округу било стоке много више него сад, чувени трговци Обрад Дрндаревић, кућа Јокановића, Лука Митровић, Милан Петровић и други, куповали су вуку у округу и из Босне и имали су поједини трговци по 30—40 хиљада ока вуне, па су сву вуну послали на страну, тамо су плаћали лежарину и комисијонаре, а после две године ти исти људи вратили су се с крштених руку; било је трговаца, који су изгубили по 3—4 хиљаде дуката капитала, и ја сам онда прорачунао да су у самом ужичком округу трговци изгубили преко 20 хиљада дуката. Па тако су губили и сви остали трговци, који су се занимали куповином вуне. Да је било овакве фабрике, која би могла израђивати ћебета, чохе, штофове и остале ствари, ја вас питам, да ли би могло бити тога губитка? Ја велам да не би било тога губитка. Да је помогнута та наша мала фабрика у Ужицу, она би прерађивала ту вуну, и у место, што су поједини трговци губили по 3—4 хиљаде дуката, ми не само што би сачували наш главни новац, него би сачували и фабрику, дали би могућности нашој сиротињи да заради, и имали би још и 12%.

И опет потсећам г.г. посланике, који седе овде, да кад је влада била поднела предлог о повластици за ову фабрику, онда није било опозиције, него смо сви сложено сматрали, да чинимо једно дело мудрости, да хоћемо да положимо темељ нашој индустрији, и да дамо могућности, да се наш народ развије и индустријски, почем има и сиротиње, и да се вуна прерађује у нашој земљи, и онда смо сви сложено примили тај предлог. И од тада непрестано све Народне Скупштине, без разлике политичке боје, давале су повластице овом човеку, не љубећи његове црне очи, него желећи да потпомогну индустрију и чинећи дело правде. И ја мислим да ће Народна Скупштина и данас то учинити, а да се неће завести разлозима појединих људи.

Господин предговорник побија сам себе оним наводом свога говора где вели, да Минх није куповао велику количину вуне у нашој земљи, него је куповао са стране. Па молим вас, господо, кад је цена српске вуне већа, можете ли ви икаквим параграфом учинити, да наша вуна има већу проходњивост на пијаци него страна вуна. Господо, не треба се вратити, цена наше вуне била би далеко нижа и мања да немамо фабрику штофова у земљи и што је цена наше вуне 9 гроша имамо да благодаримо једино заснивању фабрике штофова у Параћину. Ми смо дужни, као народни преставници, водећи рачуна о нашим сиротинама и о напретку наше индустрије, да потпомажемо оваква предузећа, да се капитал улаже у овакве радње, а не да капиталште само дају новац под интерес, као што се то на жалост код нас и чини. Усвајањем овога предлога ми ћемо охрабрити и друге стране фабриканте, да допесу своје капитале и да уложе свој рад у овака предузећа, па да се и ми као мали народ њиховим благом и знањем користимо.

Ми не можемо ни другим путем него оним, којим су ишли други велики народи, те су се развили у економном, војном, рударском и просветном погледу, користећи се знањем других народа, који су били у бољим приликама, који нису били туђа раја неколико векова као ми. Господо, ако хоћемо напредак, а ја верујем, да ми сви то хоћемо, ја бих, ко би дигао глас против ове концесије, којом се олакшава индустријска радња у нашој земљи, сматрао за тежак грех. Јесте господо, у Ужицу, кад је та мала фабрика радња, по 60 и више сиромашних грађана враћали су се по-сведневно после рада из фабрике својој кући и посећи лебац и друге намирнице својој кући, да одраде своју децу, то, господо, није мала ствар. Данас у фабрици параћинској, кад фабрика добије већу поручбину, у њој раде по 300—400 радника а при обичном раду у њој раде преко 160 радника. Ти радници имају најмању зараду дневну 1 динар, а који знају финије радове да раде они имају по 3—4 динара. Зар не би било, господо, грешно, да ми оставимо без леба 300 до 400 сиромашних грађана; зар ми можемо допустити да се опет деси, да наши трговци купују вуну у земљи па отишавши са њом на страну да је продаду, да се враћају скрштених руку

изгубивши сав свој капитал? То не би било ни корисно ни мудро.

Кад је господо била изложба у Враћи, ја писам био тамо, али имао сам прилике да ми причају људи о тој изложби и ево како су ми они о врањској изложби говорили: Хвала Богу, кад смо и то доживели да видимо, да мала фабрика у Ужицу заноси на изложбу тако лепе мараме и убрусе, па просто му срце од радости сваче, кад је имао прилике да види, да и ми у нашој држави имамо оно, што и други сретни народи имају. Даље, причали су ми о пиротским ћилимима, да највећи великаши купују пиротске ћилиме да њима застиру своје богате салоне. Колика је та радост за сваког Србина са стране, а како ли за нас, да се тако лепе ствари у нашој земљи израђују! Коллика је та радост за нас, да се можемо одевати рубљем, чохом и штофовима, који се израђују у Параћинској, дакле у српској фабрици, и да њима нашу војску одевамо. Ја вас питам, није ли свакоме од нас милије, да облачи оно рубље, које је откала сеја или кума или пријатељица, него ли да се одева рубљем, које је туђа рука радила? (Чује се: тако је). Ти везови, то рубље, које је израђено у нашој сопственој земљи од вуне наших оваца, што је рађено српском руком, то ми је као Србину далеко милије и вољим га и скупље платити него туђе, јер што је наше није туђе, а што је туђе није наше.

Поштовани г. предговорник казао је, како Минх набавља неку вуну чак из Смирне и других земаља, то значи, господо, да је вуна у страним земљама далеко јевтинија, а код нас је скупља. Ја бих положио питање народном представништву колико имамо ми још фабрика, које израђују штофове од наше вуне? Имамо само ту једну. Не треба се, господо, вратити речима, ја сам мало час напоменуо да је 1884 год., кад је постојала фабрика, трошено је 70—80.000 килг. вуне. Није господо у ствари онако, као што је поштовани предговорник преставио ствар, да повластичар Минх не купује вуну у нашој земљи. Мени је, господо, познато да Сретен Јевтовић и Орловић, познати велики трговци, купују вуну у нашем округу и продају је баш Минху. Ја сам се са њима о томе разговарао и они ми кажу, да највећу количину, коју купује Минх у најбољим годинама износи 180.000 килг., а најмања количина 90—100.000 килг. Што Минх не може и већу количину вуне да у нашој земљи купује, то није његова кривица, узрок је томе што је народ од честих ратова и других неприлика осиромашнио и сточарство није онако развијено, као што је негда било и зато повластичар мора да набавља вуну и са стране. Али и други један разлог стоји, што Минх извесну количину финије вуне мора са стране набављати. Треба, господо, имати на уму да по уговору стручна комисија сваке године одређује, колику количину финије вуне мора Минх да набави са стране, та се финија вуна мора додавати, што је српска вуна општрија и не могу се од саме ње израђивати финији штофови и чоје. Рећи ће се па метните је на крћеницу и власаницу, па ће се извући финије власи, јест истина, господо, тим се сипавама могу извлачити финији власи, али док се то уради наша вуна дупло би скупље коштала, него вуна исте каквоће са стране. Ето зато, господо, за израду финијих, бољих тканина мора се нашој вуни додавати та вуна са стране, да се може добити чоја, која има ону исту трајност и вредност, какву има та роба из других страних фабрика. Даље се каже, да ми добијамо врло фину вуну од кривовирских оваца, јест, господо у том крају добија се добра и лепа вуна, али добија се мала количина од 4000 кила (Чује се: није 4000 него 20.000 кила); добро па да је и 20.000 кила каква је то количина. Ја верујем да тај крај може лиферовати 20.000 кила, али за продају може дати нешто више од 4000 кила, али остало треба њима за домаћу потребу. Ја, господо, нећу на дугачко и на широко да говорим, за мене личности не постоје, ја ћу у решавању свакога питања онако да радим, како сам заложно реч својим бирачима на програм странке, коју заступама. Ја мислим, господо, да свакоме од нас на срцу лежи, да потпомажемо индустрију и сточарство, а ја мислим, да сточарство можемо унапредити само тако, ако потпомогнемо оваке фабрике, које израђују

штофово од српске вуне. Ја мислим, да оваку једну фабрику треба потпомоћи и за то, што та фабрика даје прилике толиким нашим сиромашним грађанима да до зараде дођу, и, што она врло добро подмирује потребу за војску. Ја ћу се радovati и даћу врло радо свој глас, да дамо већу повластицу ономе фабриканту, који би у нашу земљу донео већи капитал и да са још више енергије ради, па да временом ову грану индустрије толико унапредимо, да са нашим штофовима, чојама можемо издржати конкуренцију са другим образованим народима, и да у тим фабрикама могу наћи зараде не 70 и 80 него хиљадама сиромашних грађана. Тим путем идући можемо доживети то срећно време, да се може рећи, Србија је не само у добром поднебију и климату, него Србија је земља, у којој живи народ храбар и јуначан и за 80 година толико је у економском положају напредовала, да се може мерити са трговином и индустријом образованих народа. Кад сумираге све ово, господо, ја сам дубоког уверења, да би онај, који би гласао против предлога министровог огрешио се о интересе своје земље, о напредак своје домаће индустрије. Гласајући за предлог г. министра учинићемо оно, што нам као патриотима дужност налаже, да у интересу домаће индустрије учинимо, доказаћемо да водимо сталног рачуна о напретку своје земље. Одбор је прихватио предлог г. министра, ја га као народни посланик прихваћам, а не сумњам да ће и Народна Скупштина министров предлог усвојити, јер је не само по домаћу индустрију, но и по сточарство и земљорадњу врло користан.

Стојан Станковић — Да видимо, господо, како гласи предлог за ову повластицу. Предлог гласи: да је случајно у продужењу повластице изостала из неког потврђеног списка та вуна. Ја тврдим пред Народним Представништвом и сваки, који је био као посланик овде 28 марта 1891 год. сетиће се, да није ништа изостало, него да се на другом читању, по предлогу једнога посланика, неослобођава од овога. Од куда је сво метуто, да се тако каже, то ће сам министар знати, а ја кажем, да то није случајност била; него су ту и стенографске белешке и ту се каже, за што се он не ослобођава од те вуне. А кад је то тако решено, ја мислим, да Народна Скупштина, не може као оно кад се кметови по селима мењају, па дође сељак и тражи нешто од једног кмета, па кад му овај не да, онда од другога и тако редом. То је било 1891 год. и ми том решењу треба да останемо доследни. Г. прота је лепо говорио, како треба заштитити и развити индустрију, па у тој цели и решила је Скупштина 28 Марта 1891 г. ову повластицу. Па ако хоћемо да заштитимо нашу вуну и нашу производњу, онда не треба ово да одобримо. Као што је г. прота казао, да је лепо имати вез, одело и друго од наше вуне — па ми то и тражимо, али потпомагање наше производње не може да се развије оваким помагањем повластичару, јер је њему много шта учињено. Скупштина је донела решење, да се њему допусти увожење стране вуне у толико, у колико је потребно да се меша са нашом вуном; а овим хоће да му се да, да сву вуну увози са стране; па каква нам је онда вајда од тога? Ми нећемо имати ништа од тога, јер ће овим остати само спекулативна индустрија, од које имају користи само Браћа Минх и више нико. С тога, ја ћу да се придружим предлогу г. Димовића, те да не буде то, да како која влада дође, да нам се подносе такви предлози.

Никодије Милетић — Господо посланици, позван дужношћу, по положају, који заузима као народни посланик а нарочито, што сам из тога краја, те ми је дата могућност да пратим све прилике и околности, у којима се крећу фабриканти Браћа Минх — сматрам да је потребно, да проговорим неколико речи о овом важном питању; а питање је ово по мом убеђењу доста важно. Важност његова не потиче отуда, што оно долази само са индустријског предузећа, колико ја ценим његову важност са још једног гледишта, а то је са гледишта финансиско државног. Ово питање, које је стављено овде на решење пред Скупштину, оно повлачи један извештај издатак, издатак из државне благајне, дакле, на штету наших

финансија, Полазећи с тога гледишта и ценећи ово питање као питање финансиско, као један издатак финансиски, јер вотирањем његовим дали би извесну суму новаца на поклон извесном лицу. Ја ћу, дакле, у свом говору имати да ценим то питање само са гледишта финансиског, да ценим, да ли је предлог на закону и повластици оправдан или није, и у колико.

Но пре, него што пређем на саму ствар, ја имам да приметим на говор посланика г. Ђурића, који је онако лепо и идеално износио мисли о помагању наше индустрије. Ја мислим, да према свему ономе, што смо чули од г. г. предговорника, неће бити многих, који неће делити исто мишљење о подизању индустрије. Али са подизањем једне индустрије не сме се толико далеко ићи, да то подизање штети саму државу; треба имати и у томе граница. Ако је српској држави требала једна таква индустрија, и ако је хтела да покуша с тиме, да види, да ли ће она благотворно утицати на живаљ у околини; да ли ће одговарати начелу, ради кога треба да постоји такво индустријско предузеће, — она је имала пред собом низ година рада, и према томе раду могла је довољно да оцени то предузеће.

Г. предговорник Димовић, отишао је у неколико у детаље, излажући рад самога Минха; а ја то нећу да чиним, јер ја не видим лично само Минха, него видим једног повластичара, који долази у сукоб са државом. Према томе, хоћу да ценим права тог повластичара и права државе, која она има према њему. Ако би хтели да улазимо у појединости; да износимо оне радове, који су били у току минулог доба између повластичара и државе, то би нас тако далеко одвело, да би морали пред Народно Представништво да изнесемо такве прилике и ствари, које не би могле да послуже на част ни самом повластичару, ни оном, који је био законом позван, да те повластице између повластичара и државе регулише. За ове и овакве прилике ја остављам себи право, да онда, кад прибавим све податке непобитне, да у виду интерпелације — јер налазим, да је то најправилнији пут за регулисање тих ствари — дакле задржавам себи право, док прибавим позитивне доказе, па да изнесем све то пред Народно Представништво. Нећу да говорим о оним користима за које се вели, да околина има од тога завода, јер у колико се то сматра и цени са извесне висине, у толико изгледа све то са свим друкчије ономе, који је у самоме месту. Главна ствар, што хоћу да ценим, што хоћу да кажем, то је, да ценим права државе и повластичара у онолико, у колико ја то разумем. Правник нисам, а нека ми се не замери, ако не изведем то онако, како то умеју правници да изведу. Али ја мислим, да то изведем на основу постојећих факата и закона. За мене је правило — а мислим да ћете се и ви сви са мном сложити — да закон треба да буде највиша воља у Србији. Закони морају бити примењени како на грађанина ипжег реда, тако и на највишу личност, јер пред законом треба да будемо сви равни. Кад полазимо с те тачке гледишта, онда мислим, да један повластичар не може да буде изузетак од закона српских. Овде је такав случај, да се овим предлогом иде на то, да се један повластичар издвоји од осталих грађана, да се одредбе једног закона на њега не примене. Разумем повластицу у ономе, у чему има повластице; разумем да држава мора да има обзира према таквом лицу, јер на што је та повластица, кад би држава хтела да изигра ту повластицу — онда нема потребе ни да је даје.

(Наставиће се)